

**RE-IMAGINING NATURE: THE PROMISE
OF A CHRISTIAN NATURAL THEOLOGY**
ALISTER E. MCGRATH
WILEY BLACKWELL, 2017
250 SIDER

Anmeldt af Emil Børty Nielsen

En central rød tråd gennem Alister McGraths store teologiske forfatterskab er naturlig teologi. Det er et emne, som han har interesseret sig for, siden han i 70'erne skrev ph.d. i biokemi og begyndte at overveje, hvad teologien kan lære af naturvidenskaben. Disse overvejelser førte ham til teologien og blev udgangspunkt for et livslangt engagement og en lang række bøger som eksempelvis *A Scientific Theology* (2001-03), *The Open Secret* (2008) og *A Fine-Tuned Universe* (2009). Hans nye bog *Re-Imagining Nature* (2017) er således nyeste skud på stammen i dette projekt.

Hvad er naturlig teologi? McGrath begynder med at afvise, at der findes en essentialistisk definition af naturlig teologi. Begrebet har været brugt på mange forskellige måder igennem historien. Han opremser seks forskellige historiske udgaver af naturlig teologi. For det første som den del af filosofien, der undersøger, hvad fornuften kan sige om Gud uden

åbenbarings hjælp. For det andet som demonstrationen af Guds eksistens på basis af verdens regularitet og kompleksitet (Første Vatikankoncil). For det tredje som det intellektuelle produkt af menneskets naturlige længsel efter Gud (Aquinas). For det fjerde som undersøgelsen af foreneligheden mellem naturvidenskaben og kristen tro (Butler). For det femte som forsøget på at vise, at naturvidenskaben har brug for et teologisk fundament (Plantinga). For det sjette som en specifik kristen forståelse af naturen, der står i kontrast til andre forståelser af naturen. McGrath hævder, at disse seks konkrete tilgange afspejler et dybere og bredere underliggende koncept. De udgør hver især naturlig teologi som respons på specifikke kulturelle udfordringer – og derfor afspejler de også alle deres samtids kulturelle fordomme. Den endegyldige naturlige teologi kan ikke formuleres. Men det er altid kirkens opgave i den tid og den kultur, som den er en del af, at formulere

en kristen forståelse og fortolkning af naturen inklusiv menneskets natur.

Naturlig teologi associeres ofte med 1800-tallets oplysningsteologi, hvor man forsøgte at bevise Guds eksistens og etablere en naturlig religion. McGrath tager afstand fra denne fundamentalistiske naturlige teologi og betoner, at den blot er én form for naturlig teologi, der var meningsfuld på sin egen tid, men som ikke holder i dag. McGrath hævder, at en naturlig teologi, der autonomt forsøger at bevise og beskrive Gud uden at tage udgangspunkt i religiøse antagelser, umuligt kan lykkes. Han giver tre grunde. For det første forudsætter en sådan naturlig teologi den problematiske ide om en entydig universel fornuft tilgængelig for alle oplyste individer. For det andet tager den ikke højde for, at mennesket aldrig er en neutral observatør, men at observation altid er teoriladet. Det betyder, at der aldrig kan være et ubetvivleligt, fælles og irreligiøst fundament at basere teologien på. Sidst tager den ikke højde for naturens æstetiske, moralske og intellektuelle tvetydighed. McGraths projekt er det modsatte af Descartes'. Hvor Descartes begyndte med en ubetvivlelige sandhed (*cogito ergo sum*) og deducerede alt andet derfra, så vil McGrath begynde med åbenbaringen og den kristne tradition, og derfra fortolke verden.

Hvor klassisk naturlig teologi ofte blot har fokuseret på fornuften, så inddrager McGrath også fantasien (*the imagination*) som et afgørende element. Fornuft uden fantasi er kedelig og begrænset. Fantasi uden fornuften er bedragerisk og eskapistisk. Virkeligheden gribes af fornuften og

visualiseres af fantasien. Der er ting, der ikke kan beskrives med ord og begreber. Derfor har vi brug for fantasien og dens evne til at danne billeder. Den kristne fantasi giver os en ny måde at se på naturen. Denne synsvinkel eller fortolkningsvane er ikke en selvfølge, men må tillæres gennem et sindets discipelskab. Når man bliver kristen, bliver man del af et fællesskab, der ser naturen på en bestemt måde. Naturlig teologi er et tillært tanke-mønster. Der er tale om en proces, der kræver refleksion, dømmekraft og øvelse. Man lærer således at se naturen, træer, blomster og stjerner, som udtryk for Guds godhed og skaberkraft. Man lærer også at læse menneskets natur, følelser, drømme og længsler, som afspejlende Guds væsen og billede.

Den kristne åbenbaring og tradition giver os et sæt rammer (*frameworks*), der hjælper os med at fortolke verden. Rammer giver fokus ved at forsimple ting, ved at give noget større vægt end andet. Den naturlige verden har hverken rammer eller fokus i sig selv. Naturen er ikke blot tvetydig, den er uigennemsigtig. Den kan ikke i sig selv give troværdig viden om Gud, men kan fortolkes og tilpasses i en åbenbaret ramme. Gud er skjult i naturen. Kun i lyset af åbenbaringen kan vi finde Gud der. Det medfører dog hverken fideisme eller relativisme for McGrath. Han fastholder, at naturlig teologi kan give nogle fælles udgangspunkter i dialogen mellem forskellige religiøse traditioner, for alle har naturens bog til fælles. Den ikke-kristne inviteres til at se verden gennem den kristne fantasi. Det er et perspektiv, der både har æstetisk kraft

og er rationelt overbevisende. McGrath afviser derimod alle beviser og deduktive slutninger uden for matematikken og logikken. Kristendommens sandhed kan ikke bevises. Han taler dog gerne om induktive slutninger, abduktion og sandsynlighed. På dette punkt sammenligner han gerne kristen tro med en naturvidenskabelig teori. Når man skal finde den bedste forklaring af et givent fænomen, vurderer man konkurrerende teorier ud fra kriterier som simpelhed, omfang og forklaringskraft. Disse kriterier kan også anvendes på religiøse teorier.

I slutningen af bogen tager McGrath fat i seks indvendinger og udfordringer mod naturlig teologi. Jeg vil her blot tage fat i en enkelt af dem. Charles Taylor hævder, at den dominerende narrativ i vesten er eksklusivistisk humanisme. Denne narrativ afviser alle ideer om, at moralitet skulle have et transcendent fundament, og at der findes goder og værdier, der ligger ud over dette liv og denne verden. Naturen er blevet affortryllet og mennesker kan ikke længere se naturlige hændelser som Guds gerninger. Ifølge McGrath er den bedste måde at udfordre denne narrativ at fremvise et alternativ, der både tiltaler fantasien og samtidig har rationel plausibilitet. Dette gøres ikke ved at fremstille rationelle argumenter men ved at fange den kulturelle fantasi med et dybere og rigere billede af virkeligheden («a re-imagined nature» (143)).

McGrath er efter min opfattelse en meget midtersøgende figur. Han kommer

sjældent med radikale, kontroversielle eller unuancerede påstande. Han forsøger ofte at placere sig midt mellem to poler (filosofisk modernisme/postmodernisme, teologisk konservatisme/liberalisme) og bygge bro mellem dem. Det betyder, at han er en god guide for den, som søger en mainstream og ukontroversiel teologi. Det har dog også den konsekvens, at han nogle gange kan være lidt uklar i sine holdninger. Han vil hellere male med den brede pensel i et stort holistisk projekt, hvor han forsøger at få det hele med, end han vil spidde enkelt detaljer med analytisk klarhed. I bogen maler McGrath således et spændende holistisk paradigme for naturlig teologi. For mig at se er hans største svaghed, at han sjældent bliver helt konkret. Han vil hellere blive på det overordnede teoretiske plan end at udfolde i jordnære detaljer, hvordan naturlig teologi ser ud i kirkens liv og praksis. Det gør det svært helt at gribe bogens overordnede vision samt at se, hvilke konsekvenser det får i min egen kirkelige tradition og praksis. Samlet set er der dog tale om en vellykket bog, selvom jeg personligt havde foretrukket mere analytisk klarhed og færre historiske diskurser. Særligt hans betoning af fantasiens rolle i teologien og apologetikken ser jeg som et vigtigt korrektiv til den meget fornuftsdominerede, analytiske apologetik, der i dag kommer fra USA.